

Сасенко Олеся,
студентка IV курсу спеціальності «психологія»,
факультет політико-інформаційного менеджменту,
Національний університет «Острозька академія»

ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДОРОСЛИМИ ДИТЯЧИХ МАЛЮНКІВ

Статтю присвячено теоретичному вивченню особливостей інтерпретації дорослими дитячих малюнків, зокрема дослідженню основних елементів малюнка, що є ключовими при аналізі продукту творчості.

Ключові слова: інтерпретація малюнка, проєктивний малюнок, дитячі малюнки.

Стаття посвящена теоретическому изучению особенностей интерпретации взрослыми детских рисунков, в частности исследованию основных элементов рисунка, которые являются ключевыми при анализе продукта творчества.

Ключевые слова: интерпретация рисунка, проективный рисунок, детские рисунки.

The article is devoted to the theoretical study of the features of interpretation children's drawings by adults, including the study of basic elements of drawing that are important in the analysis of art.

Keywords: interpretation of drawings, projective drawing, children's drawings.

Постановка наукової проблеми та її значення. Дитячі малюнки вважаються, на думку П.Валлон, А.Камбер, Д.Енгельгард, репрезентацією розвитку дитини, її актуального емоційного стану, потреб тощо. Ретельне спостереження дитячого твору мистецтва і творчого процесу дорослими може допомогти прочитати емоційний стан, рівень інтелектуального розвитку, соціального сприйняття світу дитини, їхні потреби і бажання[5]. Адекватна, така, яка відповідає дійсності, інтерпретація малюнка дитини може сприяти ефективній діагностичній та психотерапевтичній роботі з ними. А тому часто використовуються як діагностичний інструмент психотерапевтами, батьками для оцінки когнітивних, особистісних характеристик, психічної зрілості[9]. Про-

те не завжди дорослі правильно розуміють що хотіла дитина передати завдяки своїм твором, що вона хотіла зобразити насправді. Це в свою чергу заважає оцінити психологічний фон взаємин з близьким оточенням дитини і вчасно вжити необхідних заходів щодо психологічної підтримки дитини. В свою чергу це гальмує повноцінний розвиток дитини, його самореалізацію. Досліджуючи самореалізацію молодшого школяра, сучасна дослідниця Г.Гандзілевська, спираючись на праці О.Баришевої, І.Зарицької М.Титаренко, З.Карпенко та ін. виокремлює другим етапом цього процесу – самовизначення, трактуючи його, як прояв власної позиції в життєвих ситуації, як свободу вибору [10]. У нашому дослідженні ми розглядаємо інтерпретацію як вибір. На думку Т.М. Титаренко, вибір – це прояв свободи і осереддя, епіцентр внутрішньої активності[4]. Спіраючись на вищевказане можемо констатувати, що дорослий при інтерпретації дитячого малюнка власне і робить вибір, проявляючи свою позицію у трактуванні побаченого, розумінні емоційного стану дитини, її проблем і страхів, переживань, особливостей відносин з близькими людьми та оточуючим світом. А тому, на нашу думку, важливо виділити елементи малюнку, на які слід звернути увагу, щоб зробити дорослому вибір у читанні дитячого малюнка, який відповідає дійсності. Новизна нашого дослідження у тому, що ми будемо досліджувати вільний малюнок дитини, який вона малюватиме без конкретних інструкцій, а не валідні проективні методики, які мають свою інструкцію для інтерпретації. Таким чином, результати дослідження матимуть велике значення для батьків, будуть допомагати їм у розумінні своєї дитини.

Аналіз останніх публікацій з даної проблеми. Дослідження дитячих малюнків зосереджене на трьох основних напрямках: 1) внутрішня структура та візуальна реалістичність зображення дітей (Коке, 1985, 1992); 2) перцептивні, когнітивні й моторні процеси, пов'язані зі створенням малюнку (Фріман, 1980); 3) надійність і достовірність інтерпретації дитячих малюнків (К.Маховер, З.Вашш, Е.Копітц, Х. Рід, Г. Сперінг, В. Вульф, П.Валлон).

Так, К.Маховер [1] досліджувала механізм особистісної проекції в малюнках. На її думку, концентровані переживання при малюванні людської фігури свідчить про тісний зв'язок між намальованою фігурою та особистістю автора. А тому велике значення при інтерпретації надаємо аналізу фігури людини, її частини тіла.

Схоже уявлення про дитячий малюнок має і Дж. Дилео[2], який спираючись на дослідження Х. Ріда, вважає, що малюнок – це скорі-

ше психічна реальність, ніж візуальні спостереження. Також він зазначає, що зображення не є виключно розумовим, тут присутні і емоційні елементи.

Вагоме значення для нашого дослідження мала Е. Копітц[6], яка визначила елементи малюнка, на які слід звертати увагу при його інтерпретації. Зокрема симетрія чи асиметрія кінцівок, фігури постаті, наявність чи відсутність органів чуття можуть визначати наявність ознак тривожності, імпульсивності, сором'язливості, агресивності тощо.

Як бачимо, малюнок як діагностичний матеріал, особливості вальдних проєктивних малюнкових методик досліджувалась, проте трактуванню малюнку дитини на вільну тему, увага, на нашу думку, приділена недостатньо.

Мета роботи – виокремити основні елементи малюнка або на вільну тему, що є ключовими при аналізі його продукту творчості дорослим.

Виклад основного матеріалу. Спираючись на праці З.Вашша, констатуємо, що під час малювання дитина вільна від обмежень і заборон. Вона зосереджена на собі, на своїх почуттях і емоціях. Тому все, що з'являється на папері – люди, тварини, предмети – **це відображення її думок і ставлення до чого-небудь**, що зумовлене механізмом проєкції. Адже мислення дитини більш образне й конкретне, ніж мислення більшості дорослих, тому вона використовує образотворчу діяльність як спосіб осмислення дійсності і своїх взаємовідносин з нею [7]. Тому в нашому дослідженні доцільно говорити про поняття «проєктивний малюнок», адже дитина підсвідомо репрезентує картину внутрішнього світу. У розумінні З.Вашша[7], проєктивний малюнок – це продукт, виконаний без директивних інструкцій, тобто суб'єкту надається свобода у власному вираженні. Також він визначає поняття «проєктивний малюнок» як екстерналізацію когнітивно-емоційної структури, що включає такі компоненти, як структура індивідуального світу, комунікативний процес, несвідома проєкція, експресивне вираження емоційного стану, стереотипні когнітивні схеми та знаки. Так, на думку вченого, проєктивний малюнок – це вільний від директивних інструкцій малюнок, в якому дитина репрезентує картину внутрішнього світу людини.

Як бачимо, діти завдяки своїм малюнкам проєктують різні сфери життя. Так, Дж. Ділео [2], узагальнюючи попередні дослідження, виділив такі основні теми малюнків дітей, як те, що для них важливо (важливі люди, домашні улюбленці тощо); деякі властивості предме-

тів; те, що їм згадалось у даний момент; ідея, наповнена емоціями; те, що бачать; внутрішню реальність.

Проте, щоб відрізнити яку саме тему репрезентувала дитина в малюнку, важливою є правильна інтерпретація твору. Дослідники Лесин, Пулинець [3], розуміють інтерпретацію як тлумачення, розкриття змісту і форми, роз'яснення якогось мистецького твору, а також своєрідне, засноване на глибокому проникненні в суть виконання його. На думку П.Валлона [5], існує два способи для інтерпретації твору мистецтва: аналіз змісту та формальний аналіз. Аналіз змісту є захоплення конкретного змісту, наприклад, ви можете отримати уявлення про те, які ситуації викликають у дитини страх і невпевненість. За допомогою формального аналізу, інтерпретуються кольори, динаміка і ритм ліній у вираженні. Цей аналіз також бере до уваги розташування і розмір символів, презентація осіб і об'єктів, їх відносини (аспект близькості).

Крім цього свій метод інтерпретації запропонував З.Вашш[7], названий методом семи-етапного аналізу конфігурації (SSCA) малюнку, що є інтерпретаційною системою, розробленою для розуміння психологічних особливостей у малюнках. SSCA надає практичні техніки і складається із 7 етапів: (1) як використовувати контекст для більш глибокого розуміння клієнта; (2) як уникнути особистих проєкцій у феноменологічному описі; (3) як розкрити приховані аспекти картини в процесі аналізу; (4) сім методів інтуїтивного аналізу (5) шість методів глобального аналізу; (6) різні підходи в аналізу елементів малюнка (формально-структурні та контент-аналіз, аналіз зв'язку і т.д.); (7), як знайти суть картини з аналізу конфігурації. Отже, SSCA це загальний метод психодіагностики та арт-терапії, інтерпретації традиційних малюнкових методик (наприклад, «Дім-Дерево-Людина») та інших художніх творів (малюнків, картин, начерків, скульптур) дорослих, дітей та художників.

На думку вченого, найінформативнішим аналізом є глобальний, який оцінює малюнок повністю, як гештальт. Відповідно до досліджень З.Вашша, глобальний аналіз є найбільш валідним і надійним в психометричному значенні. Адже глобальний аналіз оцінює такі особливості, як емоційно-афективний тон, індивідуальний стиль малювання, гармонія, спонтанність, індивідуальність, простір, форма, рух, використання кольору[7].

Крім цього, Е. Копітц[6] визначила елементи малюнка, на які слід звертати увагу при інтерпретації. Так, ознаками імпульсивності на її

думку, є: нечітка інтеграція елементів, асиметрія кінцівок, прозорість, великі фігури, відсутність шиї у фігурах людей. Ознаки почуття неповноцінності: похила фігура, крихітна голова, відсутність кінцівок. Ознаки тривоги: ноги притиснуті одна до одної, відсутність очей. Ознаки сором'язливості і боязкості: крихітна фігура, відсутність носу і/або роту. Ознаки гніву: косоокість, наявність зуб, довгі великі руки, оголені постаті, відкриті геніталії.

Важливий внесок в інтерпретацію дитячих малюнків зробили також польські вчені Г.Остер, П.Гуд, які виділили особливість використання кольорів дітьми під час малювання. Так, різні відтінки сірого свідчать про страх, тривогу, невпевненість, чорний – про почуття небезпеки, яскраві кольори – почуття безпеки, якщо домінують червоний, помаранчевий, жовтий – це може говорити про високий рівень агресії і тривожності, темні кольори можуть бути ознакою депресії.

Однак ми не можемо всі вищеназвані елементи в картині інтерпретувати однозначно, адже автори картин відрізняються один від одного віком, статтю, попереднім досвідом, умовами виховання тощо.

Висновки. Дитячі малюнки мають велике значення для дорослих, адже маленькі художники в такий спосіб висловлюють свої страхи, мрії і бажання. Проте щоб правильно зрозуміти репрезентацію їх внутрішнього світу необхідно звертати увагу на окремі елементи малюнка такі, як використання кольору, частини тіла образу людини, особливо органи чуття, симетричність чи асиметричність форм та ін., при цьому уникаючи особистих проєкцій.

Однак потрібно також враховувати індивідуальні особливості дитини, її вік, стать та культурне середовище, в якому вона зростає. Саме тоді дорослий зможе здійснити правильний вибір щодо аналізу продукту творчості дитини. Адже адекватний вибір у трактуванні дитячого продукту творчості може сприяти кращому налагодженню контакту дитини тому, що вона буде відчувати, що її потреби, страхи, бажання були правильно розтлумачені і на які було відредаговано.

Перспективою нашого дослідження буде вивчення особливостей інтерпретації дорослими дитячих малюнків, при чому ми будемо звертати увагу на вільні малюнки дітей саме дошкільного віку, адже ця проблема досліджена недостатньо у психології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. К.Маховер. Проективный рисунок человека [Текст]. – М.: «Смысл», 1996.

2. Дилео Д. Детский рисунок: диагностика и интерпретация [Текст]. – М: Апрель Пресс, Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2001. – 272 с, илл. (Серия «Психологический практикум: тесты»).
3. В. М. Лесин, О. С. Пулинець. Словник літературознавчих термінів. – К., – 1965.
4. Особистісний вибір: психологія відчаю та надії / [За ред. Т.М.Титаренко]. – К.: Міленіум, 2005. – 336 с.
5. P. Wallon, A. Cambier, D. Engelhart, Rysunek dziecka, Warszawa 1993, WSiP.
6. G.D. Oster, P. Goud, Rysunek w psychoterapii, Gdańsk 1999, GMP.
7. Koppitz E. Psychological evaluation of children's human figure drawings. – New York: Grune & Stratton, 1968.
8. Z.Vass. A Psychological Interpretation of Drawings and Paintings. The SSCA Method: A Systems Analysis Approach., 2012 – 928 p.
9. Isabelle D. Cherney, Claire S. Seiwert, Tara M. Dickey and Judith D. Flichtbeil. Children's Drawings: A mirror to their minds. Educational Psychology. Vol 26, No. 1, February 2006, pp. 127–142
10. Гандзілевська Г.Б. Стимулювання самореалізації молодшого школяра засобами мистецтва // Актуальні проблеми психології. Зб. наук. праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / За ред. академіка С.Д. Максименка. – К.: Главник, 2007. – Т. X, част.1. – С. 31-38.